

מי מחליט בארה"ב לפעול צבאית נגד איראן?

מאת פרופ' איתן גלבו

מבט מבס"א מס' 1,403, 13 בינואר 2020

תקציר: החלטתו של בית הנבחרים התובעת מהנשיא טראמפ לחדול מכל פעילות צבאית נגד איראן וצבאה אלא אם כן קיבל מראש את אישור הקונגרס או שהפעולה נדרשה נגד איום צבאי ודאי על ארה"ב, מסוכנת לביטחון ארה"ב (והעולם) ומעלה תהיות לגבי ישימותו של הסכם הגנה ישראלי-אמריקני.

בעקבות הריגתו של קאסם סולימאני התעורר ויכוח חוקתי נוקב על קבלת החלטות בדבר מבצעים צבאיים של ארה"ב. ביזמת הדמוקרטים קיבל בית הנבחרים החלטה (ברוב של 224 מול 194) התובעת מהנשיא טראמפ לחדול מכל פעילות צבאית נגד איראן וצבאה אלא אם כן קיבל מראש את אישור הקונגרס או שהפעולה נדרשה נגד איום צבאי ודאי על ארה"ב. יו"ר הקונגרס ננסי פלוסי ביקרה את החיסול והתרעמה על כך שטראמפ לא התייעץ עם הקונגרס ולא קיבל את אישורו. מעניין ששמונה צירים דמוקרטים ערקו והצביעו נגד לעומת שלושה צירים רפובליקנים שערקו לכיוון השני.

ההחלטה עדיין צריכה לעבור בסנט, שם נהנים הרפובליקנים מרוב של 53 נגד 47, אך שני סנטורים רפובליקנים הודיעו שיצביעו בעדה, כך שדחייתה בסנט אינה מובטחת. אך אף אם תעבור ההחלטה בסנט, עדיין יהיה ויכוח משפטי אם היא מחייבת את הנשיא. במקרים דומים בעבר לא עלתה כלל השאלה האם הנשיא צריך "להתייעץ" או לקבל את אישור הקונגרס. ברק אובמה הורה על חיסול אוסמה בן לאדן וטראמפ הורה על חיסול אבו בקר בגדדי ואיש לא ערער על החלטותיהם ולא דרש לדעת האם הם היו פצצות מתקתקות אם לאו. סולימאני היה הרבה יותר בבחינת פצצה מתקתקת משני האחרים בשעת חיסולם.

לכאורה מדובר בעימות בין הרשויות על סמכויות המלחמה. החוקה האמריקנית המבוססת על איזונים ובלמים קבעה כי למרות שהנשיא הוא מפקד הצבא, הוא יכול להפעילו רק לאחר שהקונגרס מכריז מלחמה. הקונגרס לא הקפיד על החלוקה הזאת במלחמות שארה"ב ניהלה במהלך המלחמה הקרה, ובעידן המודרני "הכרזת מלחמה" הפכה לאנכרוניזם. אבל המלחמה הכושלת בווייטנאם מחד, והצורך העיתי להורות על מבצע צבאי סודי ומהיר מאידך, הביאה ב-1973 לפשרה נבונה בדמות חוק סמכויות המלחמה. הנשיא רשאי לנהל מבצעים צבאיים לתקופה של שישים ימים ולקבל הארכה לשלושים ימים נוספים בטרם יזדקק לאישור הקונגרס.

הדמוקרטים מערערים כעת על פשרה זו ומנסים לשנותה באופן מגוחך. האם כשנוצרת הזדמנות לחסל רב-מרצחים יש זמן "להתייעץ" עם הקונגרס ולקבל אישור? הדמוקרטים טענו שהחלטה מוגבלת לאיראן בשל פזיזותו וחוסר אחריותו של טראמפ העלול לגרור את ארה"ב למלחמה כוללת עם טהראן. טראמפ מצידו טען שסולימאני עמד לבצע תקיפות על שגרירויות של ארה"ב ושאם היה "מתייעץ" עם ראשי הקונגרס הם היו מדליפים מידע ומסכלים את המבצע. ברור למדי כי המניע האמיתי של הדמוקרטים קשור לבחירות לנשיאות ולקונגרס: הם רוצים להראות לבוחרים שטראמפ מסכן את האינטרסים החיוניים של ארה"ב ושרק הם יכולים להגן עליהם.

בין אם תעבור ובין אם לאו, החלטת בית הנבחרים מסוכנת במספר היבטים:

- היא מבטאת נטייה מתמשכת של הדמוקרטים לשלול כל שימוש בכוח גם אם הוא מוצדק לגמרי.
- היא שוברת מסורת של אחדות דעים מפלגתית לגבי המלחמה במשטרים פרועים ובטרור.
- היא משדרת לאיראנים שהם יכולים להמשיך ולתקוף את ארה"ב ולהמשיך במרוץ לפצצה גרעינית היות ולטראמפ אין מספיק תמיכה מבית. האיראנים רוצים שטראמפ יפסיד בבחירות שכן להערכתם יביא ניצחון הדמוקרטים לשובה של ארה"ב למדיניות הפייסנות של אובמה.

ראש הממשלה נתניהו הציע לנסות ולהגיע להסכם הגנה ישראלי-אמריקני שירתיע את איראן. השאלה היא עד כמה ניתן יהיה לסמוך על התחייבות מעין זו נוכח החלטה הדורשת אישור מראש של הקונגרס, ביחוד של קונגרס שלפחות אחד מבתיו נשלט על-ידי הדמוקרטים, שהוכיחו פעם נוספת את התרחקותם מישראל ומאינטרסיה החיוניים, לרבות המאבק נגד הטרור והאלימות של איראן וחיתרתה לרכוש נשק גרעיני.

** פרופ' גלבע הוא מומחה לארה"ב וחוקר בכיר במרכז בס"א למחקרים אסטרטגיים באוניברסיטת בר-אילן.*